

PATRONS & ATBALSTĪTĀJS

IV Starptautiskais Ekonomikas Forums

“NĀKOTNES EKONOMIKA: globalizācijas izaicinājumi Eiropai un Baltijai 21. gadsimtā”

REZOLŪCIJA

“Mēs esam šeit, lai veidotu attīstošu vidi zinātniekiem, uzņēmējiem, jaunatnei un visiem tiem, kuri tic, ka nākotne ir atkarīga no mums un no mūsu spējas darboties kopā!”

Dr. Ķina Linde, Latvijas Zinātņu akadēmijas Ekonomikas institūta direktore

2021. gada 17. septembrī notika IV Starptautiskais ekonomikas forums “NĀKOTNES EKONOMIKA: globalizācijas izaicinājumi, ar kuriem saskaras Eiropa un Baltijas valstis 21. gadsimtā” ar mērķi:

- veidot platformu zinātnieku, uzņēmēju un politiķu pieredzes apmaiņai un sadarbībai, stimulējot ārvalstu un vietējās investīcijas un inovatīvu tautsaimniecību ilgtermiņā;
- stiprināt zinātnisko un sociāli ekonomisko sadarbību starp trim Baltijas valstīm, lai straujāk un mērķtiecīgāk tuvotos Eiropas Ziemeļvalstu attīstības līmenim;
- prezentēt Latvijas Zinātņu akadēmijas Ekonomikas institūta pētījuma rezultātus un pievērst uzmanību nozīmīgākajiem draudiem un iespējām, ar kurām attīstības procesos nāksies saskarties Latvijai un citām Baltijas valstīm.

Foruma galvenais organizators – Latvijas Zinātņu akadēmijas Ekonomikas institūts. Foruma patrons un galvenais atbalstītājs – SIA “Latvijas Mobilais Telefons”. Foruma organizāciju un norisi atbalstīja arī šādi sadarbības partneri: A/S RERE Grupa, Valsts pētījumu programmas (VPP) projekts “Interframe-LV”, Latvijas Zinātņu akadēmija, Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kamera (LTRK), Latvijas Telekomunikāciju asociācija (LTA), Antonio Meneghetti Zinātnisko un humānistisko pētījumu fonds. Par pasākumu atspoguļojumu medijos rūpējās informatīvie partneri: LatvijasZinas.lv, Freecity.lv (“Открытый город”) un *Baltic Business Magazine*.

Forumā klātienē piedalījās 103 dalībnieki no 7 valstīm – Latvijas, Lietuvas, Igaunijas, Zviedrijas, Austrijas, Spānijas, Uzbekistānas un Kazahstānas. Forumu ar savu klātbūtni pagodināja Krievijas un Nīderlandes vēstniecību pārstāvji, kā arī 8 valstu vēstnieki: Apvienoto Arābu Emirātu vēstniece Latvijā Hanana Al Alīli, Japānas ārkārtējais un pilnvarotais vēstnieks Latvijā Jasuhiro Kavaguči, Grieķijas vēstnieks Latvijā Eftimijads Eftimijads, Čehijas Republikas vēstniece Latvijā Jana Hinkova, Izraēlas vēstniece Latvijā Šārona Rapaporta Palgi, Moldovas Republikas vēstnieks Latvijā Adrians Rosa, Kazahstānas vēstnieks Latvijā Timurs Primbetovs un Uzbekistānas

vēstnieks Latvijā Kadambajs Sultanovs. Foruma atklāšanas ceremoniju un plenārsēdi tiešraidē platformā "LMT Straume" u. c. attālināti vēroja vairāk par 10 000 dalībnieku.

IV Starptautisko ekonomikas forumu atklāja Eiropas Parlamenta deputāte, *prof. Inese Vaidere*, Latvijas Republikas Izglītības un zinātnes ministre *Anita Muižniece*, Latvijas Zinātņu Akadēmijas prezidents *Dr. Ivars Kalviņš*, Latvijas Zinātņu akadēmijas Ekonomikas institūta direktore *Dr. Ņina Linde*, Latvijas Republikas Ekonomikas ministrijas valsts sekretāra vietnieks tautsaimniecības jautājumos *Raimonds Aleksejenko*, Valsts prezidenta ārštata padomniece zinātnes un izglītības politikas jautājumos *Ieva Siliņa*, Latvijas Republikas Zemkopības ministra padomnieks *Edvards Ratnieks*. Foruma atklāšanas ceremonijā tika nolasītas Valsts prezidenta *Dr. Egila Levita* un Ministru prezidenta *Dr. Artura Krišjāņa Kariņa* uzrunas pasākuma dalībniekiem.

Forumā, sadarbojoties Latvijas un citu valstu uzņēmējiem un zinātniekiem, tika meklēta atbilde, kā saglabāt un palielināt Baltijas valstu konkurētspēju, pieaugot globāliem draudiem ceļā uz ilgtspējīgu attīstību. Atklāta un patiesa uzņēmēju, zinātnieku un politiķu viedokļu, pieredzes un zinātniski pamatotu prognožu apmaiņa – pamats Foruma dalībnieku rezolūcijai ar iniciatīvai un priekšlikumiem globalizācijas radīto izaicinājumu pārvarēšanai un Baltijas valstu konkurētspējas palielināšanai.

Darbs IV Starptautiskajā ekonomikas forumā notika **plenārsēdē un trīs paralēlās sekcijās:**

1. Latvijas valsts un sabiedrības izaicinājumi, to risinājumi starptautiskā kontekstā
2. Aprites ekonomika un sociālā uzņēmējdarbība
3. Valsts konkurētspēja: sistēmiskā pieeja. Teorija un prakse.

PLENĀRSĒDES SECINĀJUMI UN PRIEKŠLIKUMI

1. **Jaunās 4.0 industrijas jeb rūpnieciskās revolūcijas tehnoloģijas pilnībā pārveido biznesa attīstības ķēdi.** Digitalizācijas priekšrocības ir būtiskas visos biznesa attīstības posmos: no inovatīvu produktu ieviešanas līdz efektīvākai lēmumu pieņemšanai un produktivitātei palielināšanai, pamatojoties uz reāllaika informāciju un tiešu saziņu starp klientiem un organizācijām. Lai nodrošinātu 4.0 industrijas jeb rūpnieciskās revolūcijas panākumus Latvijā, **būtiski ir panākt pozitīvu mijiedarbību starp inovācijām, digitalizāciju un konkurētspēju.**
2. Pēdējo desmit gadu laikā valsts attīstību lielā mērā ir ietekmējusi 2009.-2010. gada globālā finanšu krīze un 2020. gadā izplatītā Covid-19 pandēmija, atstājot tās ietekmi uz ekonomiku, cilvēku uzvedību un iespējām apmierināt savas vajadzības Latvijā un daudzās citās kaimiņvalstīs. Pēdējo 10-15 gadu laikā valsts materiālās bagātības pieaugums ir apgriezti proporcionāls sociālajai bagātībai – valstī saražotais IKP pieaug, bet iedzīvotāju skaits samazinās. **Darbaspēks aizplūst uz citām ES valstīm ar augstāku sociālekonomiskās attīstības līmeni, kas liek emigrēt jaunākajai iedzīvotāju daļai.** Tas ir lielākais izaicinājums, ar kuru Latvija šobrīd saskaras.

3. **Latvijā, ņemot vērā saņemtā atalgojuma pirktspēju, nodarbināto atalgojums neatbilst darbaspēka ražotspējai Eiropas Savienības ekonomiskajā telpā.** Latvijā un Baltijas valstīs ir līdzīgi ekonomiskie izaicinājumi – nepietiekams saražotā iekšzemes kopprodukta (IKP) un nacionālā kopprodukta apjoms uz vienu iedzīvotāju, nepietiekams ienākuma līmenis uz vienu mājsaimniecību, zems darba ražīguma līmenis. Valstīs ir salīdzinoši augsts bezdarba līmenis un zems konkurētspējas līmenis globālajā darba tirgū.
4. **Baltijas valstis 21. gadsimtā līdzīgi kā pārējās Eiropas valstis saskaras ar nozīmīgām apkārtējās vides problēmām** – ekoloģiskās pēdas konsekvētu palielināšanos, pārmērīgu bioloģisko resursu patēriņu un resursu atjaunošanās kapacitātes samazināšanos, atkritumu plūsmas intensitātes uz vienu iedzīvotāju palielināšanos, apbūvētās zemes pastāvīgu palielināšanos un bioloģiski aktīvās zemes platības samazināšanos.
5. Veselības sistēmas, valdības un ekonomikas krīzes ir Covid-19 krīzes trīs dimensijas. Pēc 2021. gada septembrī publicētajiem Eiropas Komisijas datiem, Latvijas sabiedrība ir visneapmierinātākā Eiropā ar valdības rīcību pandēmijas radītās krīzes pārvarēšanai. **Ir nepieciešama gudra krīzes vadības sistēma, kura balstās uz krīzes vadības centru premjerministra vadībā,** apvienojot politiskās partijas, sociālos un sadarbības partnerus, pilsoniskās sadarbības organizācijas un augsta līmeņa valsts amatpersonas.
6. **Svarīgi uzlabot reģionālo sadarbību un savienojamību starp Baltijas valstīm, kā arī starp Vidusāziju, Baltijas valstīm un ES,** kas nodrošinātu straujāku reģionālo IKP izaugsmi un paaugstinātu sadarbības valstu konkurētspēju.
7. **Covid-19 pandēmija ir skaidri parādījusi konsultāciju sistēmas elastības svarīgumu.** Tāpēc valstu un reģionu attīstībai, ilgtspējībai un noturībai ir nepieciešams pieņemt zinātnes atziņās balstītus lēmumus, pamatojoties uz zinātnieku ieteikumiem. Par zinātniskās padomdošanas procesu ļoti svarīgi ir saprast – zinātnieki nepieņem lēmumus, bet atbildīgi un caurskatāmi tai saimnieciskajai vai politiskajai kategorijai, par ko jāpieņem lēmums, piešķir pētījumu rezultātos balstītu veidolu.
8. **Augstākās izglītības un pētniecības iestādes ir galvenie reģionālo/valstu inovāciju sistēmu dalībnieki.** Tie koncentrējas uz trim misijām – izglītību, pētniecību, kā arī iesaistīšanos sabiedrībā un zināšanu nodošanā. Augstākās izglītības un pētniecības iestāžu uzdevums ir savienot kopā visus “zināšanu trīsstūra” elementus.

SEKCIJAS PAR LATVIJAS VALSTS UN SABIEDRĪBAS IZAICINĀJUMIEM STARPTAUTISKĀ KONTEKSTĀ PROJEKTĀ “INTERFRAME-LV” SECINĀJUMI UN PRIEKŠLIKUMI

1. Tautsaimniecības sistēmā un tās divos nozīmīgajos segmentos – ražošanā un pakalpojumos – notiekošie pārmaiņu procesi Latvijas valsts mērogā ir vērsti uz izaugsmi un vērtējami pozitīvi, bet Eiropas Savienības valstu salīdzinājumā vērtējums nav optimistisks, turklāt Latvija atpaliek no abām pārējām Baltijas

valstīm. Pēc starptautiskā vērtējuma 2021. gadā Igaunija tiek vērtēta kā spēcīgs inovators, Lietuva – kā mērens inovators, bet Latvija – tikai kā topošs inovators. **Latvijā ir jāpārvar inovatīvā atpalicība, izveidojot gan efektīvu inovāciju radīšanas bāzi, gan inovāciju un zināšanu pārneses sistēmu, pārvēršot jaunās tehnoloģijas augstākas pievienotās vērtības produktos un augstākā produktivitātē jeb darba ražībā.**

2. Veiksmīga iekļaujošas sociālās politikas veidošana, izglītības un kultūras pasākumu saskaņošana ar ražošanas organizēšanas vajadzībām, ievērojot subsidiaritātes principu un paaudžu solidaritāti, ļauj nostiprināt sociālo drošumspēju, palielina stabilitāti un personīgo pārliecību. **Tāpēc nepieciešams rezultatīvāks dialogs un savstarpēja sadarbība starp publisko pārvaldi, zinātniskās pētniecības darbā iesaistītajiem speciālistiem, uzņēmējiem, nevalstiskajām organizācijām un iedzīvotājiem.**
3. Viens no risinājumiem labklājības veicināšanai un materiālās nenodrošinātības nevienlīdzības un dziļuma samazināšanai ir **sabiedrības izglītības līmeņa paaugstināšana, iesaistoties darba vidē balstītās mācībās, mūžizglītībā, finanšu pratības palielināšanā dažādu vecumgrupu pārstāvjiem.**
4. Ieteikumu izstrāde publiskās pārvaldības politikai, izmantojot statistikas datus un sabiedrības funkcionēšanas modeļus, ir vēl **plašāk izvērsams pētniecības uzdevums, pilnveidojot arī tam nepieciešamo infrastruktūru, un pētījumu rezultātus ir praktiski jāizmanto lēmumu pieņemšanā un politikas veidošanā.**
5. Pastāv statistiski nozīmīga saistība starp sociālo aktivitāti un sasniegumu un pašrealizācijas vērtīborientācijām – sociāli aktīvie cilvēki ir atvērti pārmaiņām. Uzņēmējdarbība arī statistiski nozīmīgi korelē ar sociālo aktivitāti, t. sk. solidaritāti ar līdzpilsoņiem, kuriem nepieciešams atbalsts. Empīriskie dati rāda, ka vēlme kļūt par uzņēmēju korelē ar lielāku ekonomisko un politisko optimismu, kā arī ar individualizācijas tendenci. **Tomēr darba dēvēji daudz kritiskāk nekā darba ņēmēji un nestrādājošie vērtē uzņēmējdarbības normatīvo regulējumu, kā arī biznesmeņi, lai gan ir sociāli aktīvi, pesimistiski vērtē politiskās sadarbības efektivitāti, iespēju piedalīties politisko lēmumu pieņemšanā.**
6. Valdības dokumentos, definējot kopējā labuma politiku, netiek identificēti sociāli aktīvie indivīdi un ievērotas viņu intereses. Politikas veidotāji neprot identificēt sociālās grupas, kuras vieno kopējā pieredze un pragmatiskās intereses, un neparedz politisko sadarbību kā sociālās aktivitātes veidu atšķirīgu interešu saskaņošanai. **Veidojot valdības dokumentus, vairāk ir jāņem vērā gan dažādu profesionālo, gan sociālo grupu viedokļi.**

SEKCIJAS PAR SOCIĀLO UZŅĒMĒJDARBĪBU UN APRITES EKONOMIKU SECINĀJUMI UN PRIEKŠLIKUMI

1. Ir jāveicina Latvijas uzņēmējdarbības atbalsts pārejai uz aprites ekonomikas biznesa modeļiem, konkrēti - ir jāveicina politikas veidotāju starpsektorālā

sadarbība, tai skaitā lai būtu iespējams **maksimāli efektīvi pielāgot Latvijas uzņēmējiem tik svarīgo atbalstu - gan zināšanās, gan finanšu atbalsta, gan resursefektivitātes kontekstā.**

2. Eiropas Savienības tekstilnozares radītais atkritumu apjoms gadā ir vismaz 92 miljoni tonnu. Taču zīmoli turpina ražot un gada laikā klajā laiž arvien jaunas apģērba kolekcijas. Turklāt eiropiešu skapjos jau šobrīd aptuveni 30% apģērba stāv nelietots. Problēma nav tikai skapja saturs, bet arī poligonos noglabātais daudzums - aptuveni 35% tekstilizstrādājumu tiek noglabāti kopā ar pārējiem sadzīves atkritumiem. Eiropas Savienība ir noteikusi, ka tās dalībvalstīs tekstilu būs jāšķiro no 2025.gada. Latvijā apstiprināts, ka tekstilu vāksim dalīti jau no 2023.gada. Tomēr vēl daudz darāmā - **ir jāveido pienācīga tekstila šķirošanas sistēma, kas turklāt varētu veicināt arī pārstrādi, jo pagaidām tā visā pasaulē vēl ir mazattīstīta. Ir svarīgi attīstīt Latvijā tekstilizstrādājumu pilna cikla apsaimniekošanu - no savākšanas līdz pārstrādei.**
3. Latvijā jau ir labas prakses piemēri dažādiem aprites ekonomikas biznesa modeļiem un risinājumiem. Tomēr ir **nepieciešams plašāk informēt sabiedrību un uzņēmumus par labiem piemēriem, aprites ekonomikas iespējām un to ietekmi gan uz apkārtējo vidi, gan uz ekonomiku, kā arī atbalstīt to ieviešanu un attīstību plašākā uzņēmumu klāstā.**
4. Ir nepieciešams attīstīt un ieviest vairāk apļveida risinājumus dažādās nozarēs un uzņēmumos. Lai to darītu, ir vajadzīgi līderi, kas palīdzēs veidot jaunas partnerattiecības ar visām sabiedrības daļām, tostarp valdību, uzņēmumiem, darba ņēmējiem, investoriem, bezpeļņas organizācijām, u.tml. Šim nolūkam ir **nepieciešamas uz aprites ekonomiku orientētas apmācību programmas un kursi.**
5. Sociālā uzņēmējdarbība kļūst arvien atpazīstamāka, tomēr, lai veicinātu jomas ilgtspēju, **nepieciešams iesaistīties pašvaldībām - gan popularizējot sociālo uzņēmējdarbību, gan radot jaunus atbalsta mehānismus, kas mērķēti jaunu sociālo uzņēmumu radīšanai.**
6. Sociālo uzņēmumu skaits vēl arvien ir mazs, īpaši ir nepieciešams to veicināt reģionos, kur darbojas mazāk nekā puse sociālo uzņēmumu - **gan Labklājības ministrijai, gan pašvaldībām jāiesaistās jomas popularizēšanā, jaunu atbalsta mehānismu radīšanā.**
7. Balstoties uz 2020.gada statistikas datiem, sociālo uzņēmumu skaits, kas darbojas vides aizsardzības jomā ir tikai 4% kopējā ekonomiski aktīvo sociālo uzņēmumu skaitā. Ieinteresētām pusēm (IZM, Sociālās uzņēmējdarbības asociācijai u. c.) ir jāveic **aktivitātes sabiedrības (īpaši jauniešu) izglītošanai, lai veicinātu interesi par sociālo uzņēmējdarbību aprites/zaļās ekonomikas jomā.**
8. Sociālā uzņēmējdarbība Latvijā notiek stingri reglamentētā normatīvo aktu ietvarā un atrodas attīstības sākuma posmā, kad tās attīstībai ir būtiski ESF fonda granti. Sociālā uzņēmējdarbība sniedz nozīmīgu ieguldījumu sociāli ekonomiskās vides uzlabošanā dažādās tautsaimniecības nozarēs Latvijā. Īpaša sociālās uzņēmējdarbības loma un ietekme ir sociālās atstumtības riskam

pakļauto iedzīvotāju grupu nodarbinātības veicināšanā, sociālo pakalpojumu, pirmskolas un sākumskolas izglītības, sporta un veselības pakalpojumu sektoros. **Sociālā uzņēmējdarbībā strādājošiem uzņēmumiem ir nepieciešams lielāks pašvaldību atbalsts un īpašs valdības atbalsts saistībā ar Covid-19 pandēmiju.**

9. Latvijā ir zinātniski jāizvērtē sociālās uzņēmējdarbības attīstība un sociālekonomiskā ietekme, kā arī jānosaka faktori, kas kavē sociālās uzņēmējdarbības attīstību ar aprites ekonomiku saistītās jomās. **Ir nepieciešams sociālās uzņēmējdarbības un tās saistības ar aprites ekonomiku zinātnisko izvērtējumu ietvert VPP, sniegt valsts atbalstu zinātniekiem šajā procesā.**

SEKCIJAS PAR VALSTS KONKURĒTSPĒJU SECINĀJUMI UN PRIEKŠLIKUMI

1. Latvija ir izvirzījusi savu kandidatūru Apvienoto Nāciju Organizācijas (ANO) Drošības padomes pastāvīgajā mītnē uz 2026.-2027. gada termiņu. Kā viens no svarīgākajiem vēlēšanu veiksmes faktoriem oficiāli minēts arī Latvijas attīstības palīdzības apjoma pieaugums, tomēr, **lai veiksmīgi profilētu Latvijas kampaņu, jāveic plašāka ANO Drošības padomes vēlēšanu kampaņu analīze un to veiksmes un neveiksmes faktori.**
2. **Vakcinācijas kampaņa Latvijas veselības aprūpes sistēmā atklāja fundamentālu problēmu - nav vienota veselības datu reģistra, un tas krīzes situācijā apgrūtina operatīvu lēmumu kvalitatīvu un pārdomātu veikšanu.** Krīzes vadība medicīnas jomā Covid-19 pandēmijas laikā bijusi vērsta uz akūtu problēmu risināšanu, otrajā plānā atstājot uz inovācijām balstīto risinājumu implementāciju.
3. **Universālo pamatienākumu strukturālais modelis ir neatņemams instruments sociālekonomiskās struktūras pārveidošanai, saskaroties ar 4.0 industriālās revolūcijas izaicinājumiem.** Universālo pamatienākumu pozitīvā ietekme uz sociālo ilgtspēju un inovācijām ir balstīta uz ienākumu pieaugumu, atbalstošu monetāro un fiskālo politiku, finanšu sistēmas reorganizāciju un sociālām pārmaiņām.
4. Valsts vadībai un uzņēmējiem jāaptver mākslīgā intelekta, datora redzes un sensoru sistēmu radītos devumus jaunu procesu un produktu izveidē. **Industrijas radītās pārmaiņas ir nenovēršamas un prasa operatīvu rīcību ilgtspējīgu novatorisku mehānismu izveidei.**
5. Latvijā ir novērojams negatīvs dabiskais pieaugums, turklāt iedzīvotāju skaits samazinās kopš 1990. gada. Situāciju pasliktina novērotā augošā jauniešu izceļošana uz Rietumeiropas valstīm kvalitatīvas izglītības iegūšanas un labāk atalgota darba meklēšanas nolūkos. **Latvijas izglītoto un prasmīgo jauniešu izceļošana uz augstāk attīstītām valstīm ir izteikts drauds valsts konkurētspējas un sekmīgas attīstības nodrošināšanai. Drauda samazināšanai ir nepieciešams paaugstināt izglītības kvalitāti iekšzemē, kā arī paaugstināt vietējā darba tirgus konkurētspēju.**

6. Dizaina domāšana – novatoriska domāšanas filozofija, kas ietver piecus posmus: izpēti, problēmu definēšanu, ideju izstrādi, prototipu veidošanu un testēšanu. Pandēmijas radītās krīzes laikā lēmumi jāpieņem ātri, tāpēc dizaina domāšanas posmi netiek pietiekami izpētīti. **Valsts pārvaldē ir jāizveido inovatīvs uz zinātņi balstīts dizaina domāšanas modelis, kas ilgtermiņā sekmēs veiksmīgu, efektīvu un ilgtspējīgu procesu vadību.**
7. Juridiskās izpratnes veicināšana ir svarīga valsts iestāžu ierēdņu un darbinieku vidū un sabiedrībā kopumā. To var pakāpeniski panākt ar ilgtermiņa stabilu politiku, kuras pamatā ir sadarbība un dialogs starp valsti un sabiedrību. **Tāpēc investīcijas normatīvo aktu veidošanas procesā iesaistīto cilvēkresursu kvalifikācijas celšanā ir būtisks normatīvisma mazināšanas priekšnoteikums.**

ATBALSTĪTĀJI & PARTNERI

LATVIJAS ZINĀTŅU AKADĒMIJAS EKONOMIKAS INSTITŪTS
Akadēmijas laukums 1-1506, Rīga, Latvija
Tālrunis: +371 2020 7092
E-pasts: ei@lza.lv
Mājaslapa: www.eilza.lv